

Bulantı ve Kusma

Dr. Ömer Şentürk

- Bulantı ve kusma bir hastalık veya klinik bir duruma ait belirti olup, hastalık değildir. Sıklıkla aşağıdaki nedenler bağlı olarak ortaya çıkar:
  - Mide gribi (gastroenterit)(midenin soğuk algınlığı)
  - Gıda zehirlenmesi
  - Gebelik
  - Akut gastrit
  - Pankreatit
  - Apandisit
  - Beyin tümörü
  - İlaçlar
  - Peptik ülser
  - Reflü
- Bulantı, kusma ve birlikte olan diğer yakınmaları kontrol altına almak (tedavi etmek) hem hastayı rahatlatmak (yaşam kalitesini artırmak) ve hem de kusma nedeniyle ortaya çıkabilecek dehidratasyonu (susuzluk) (ki bu durum bulantı ve kusmayı daha da artırır) düzeltir.
- Bulantı ve kusmayı ortadan kaldırmak ve azaltma teşebbüsleri ile birlikte bu durumları ortaya çıkartan faktör veya faktörleri araştırarak ortaya koymak oldukça önem arz eder. Çünkü bu yakınmalardan kesin olarak kurtulmanın yolu, bunlara neden olan faktörlerin ortaya konulması (hastalık, ilaçlar, patolojik bazı durumlar gibi) ve tedavi edilmesi ile mümkün olabilir.
- Genellikle ciddi olmayan bulantı ve kusma durumları basit ilaçlarla düzeltilebilir veya buna neden olan örneğin bir ilacın kesilmesiyle mümkün olabilir.

Bulantı nedir? Kusma nedir?

Bulantı ve kusma bir belirti (yakınma) olup, hastalık değildir. Bulantı, midenin kendisini boşaltma isteğidir. Kusma, yemek borusu, mide ve ince barsak içeriğinin koordineli şekilde dışarı atıldığı bir harekettir. Kusma işlemi çok sık olur ve tekrarlırsa sadece mide asidi ve safra içerir (gıda içermez, yoktur).

Bulantı ve kusmaya ne neden olur?

Çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabilir:

- Akut gastrit (mide mukozasının direkt irritasyonu)
- Santral nedenler (beyine ait)
- Mide dışı organlara ait hastalıklar (örn.pankreatit, apandisit gibi)
- İlaçlar
- Alkol
- Barsağın mekanik obstruksiyonu (tıkanıklığı)

Boğazı ve mideyi tahriş eden, uyaran maddeler bulantı ve kusmaya yol açabilir.

Akut gastrit veya özofajit sıklıkla bulantı ve kusmaya neden olabilir. Akut gastrit ve özofajite neden olan durumlar ise:

- Enfeksiyonlar: Viral veya farklı enfeksiyonlarla –*Helicobacter pylori*- olabilir.
- Mide gribi. Bu durumda kusmaya sıklıkla ishal de eşlik eder.
- Gıda zehirlenmesi. En sık olarak *Staphylococcus aureus* ile meydana gelir. Yakınmalar gıda alımından birkaç saat sonra başlar. Diğer bakterilerle de oluşabilir: *Salmonella*, *Campylobacter*, *Shigella*, *E. coli*, *Listeria*, veya *Clostridium botulinum* (botulizm).
- Diğer mide iritanları: Alkol, sigara, aspirin veya diğer NSAİİ'lar en sık karşılaşılan iritanlardır.

- Peptik ülser hastalığı. Midenin koruyucu tabakasında hafif irritasyondan ülsere kadar varan formlarda karşımıza çıkabilir.
- Gastroözofageal reflü hastalığı. Asid, mide içeriği veya asid dışı iritanların (safra gibi) yemek borusuna kaçması ile ortaya çıkar.

Bulantı ve kusma ile birlikte bazen hastalarda aşağıdaki yakınmalar da olabilir:

- Baş ağrısı
- Baş dönmesi
- Midede kramplar
- Karın ağrısı
- Diyare

Bulantı ve kusma **nörolojik hastalıklar** sonucu da ortaya çıkabilir:

- Migren. Baş ağrısına sıklıkla bulantı-kusma eşlik eder.
- Benign pozisyonel vertigo (Meniere hastalığı)
- Beyin içi basınç artışına neden olan durumlar bulantı-kusmaya neden olur:
  - Kafa (beyin) travması
  - Enfeksiyon (meninjit veya ensefalit)
  - Tümörler (benign veya malign)
  - Sıvı-elektrolit bozuklukları
- Zararlı uyaranlar: Bazı kokular ve sesler bulantı ve kusmaya neden olabilir. Fiziksel veya emosyonel olaylara bağlı olarak vazovagal episod vagus sinirinin stimülasyonuna (kalp hızı, solunum ve kan basıncı kontrolü sağlar), bu ise kalp hızında yavaşlama ve kan damarlarında dilatasyona neden olur. Sonuçta beyine giden kanın azalmasına ve hastada senkop atağına yol açar.
- Kalple ilgili hastalıklar.

Bulantı ve kusmaya neden olan **diğer hastalıklar:**

- Diyabet. Diyabette sinirlerin etkilenmesi sonrası beyinle olan organ ilişkisinin sağlıklı olarak sürdürülememesi (gastroparezi) sonucu hastalarda bulantı görülür, hastalığın bir komplikasyonudur.

Diyabetik hastalarda aynı zamanda şeker düzeyindeki düzensizlikler de (hiperglisemi veya hipoglisemi) bulantı ve kusmaya neden olabilir.

- Karın içi organlarını etkileyen bir dizi hastalık ve anormallikler de bulantı ve kusmaya yol açabilir:
  - Hepatitler
  - Safra kesesi hastalığı
  - Pankreatitler
  - Crohn hastalığı
  - Böbrek hastalıkları (örn. Böbrek taşları, enfeksiyon, böbrek yetmezliği)
  - Bazı kanserler
  - Apandisit
- Karın içerisindeki yapışıklıklar. Bu durum sıklıkla daha önce geçirilen karın ameliyatlarından sonra ortaya çıkabileceği gibi, bazı hastalıklar sonrası da (sindirim sistemi tümörleri, ülseratif kolit, Crohn hastalığı vb) görülebilir. Karın ağrısı, gaz-karında şişkinliğin yanı sıra bulantı ve kusma da görülebilir.
- Kusma bazı hastalıklarda atipik bir bulgu olarak görülebilir (mide veya gastrointestinal sistemi direkt tutmaksızın).
  - Angina gibi kalp atakları
  - Pnömoni ve bronşit gibi akciğer enfeksiyonları
- Sepsis: Kan yolu ile tüm vücuda yayılan enfeksiyon durumunda bulantı-kusma görülebilir.

- Yemek yeme ile ilgili bozukluklar (bulimia gibi)

Bulantı- kusma bazen kullanılan **ilaçlar ve yapılan bazı tedaviler** sonucu ortaya çıkabilir.

- İlaçların yan etkileri. Neredeyse tüm ilaçlara bağlı ortaya çıkabilirse de en sık kanser ilaçları (kemoterapotik ilaçlar) en sık bulantı ve kusma oluşturan ilaçlardır. Ağrı kesici (nonsteroid antiinflamatuvar) ilaçlar, kortizon ve antibiyotikler de sıklıkla yapabilir.
- Radyasyon tedavisi.
- Kanser ilaçları (kemoterapi)

Gebeliğin özellikle de ilk trimestirinde bulantı ve kusma görülebilir (hiperemezis gravidarum).

Tanı

Bulantı ve kusma yakınması ile doktora başvuran hastanın öncelikle detaylı alınan öyküsü sıklıkla ilave test ve tetkik yapılmaksızın tanısını koymayı sağlar. Bununla beraber öyküden yola çıkarak bazı laboratuvar testleri, endoskopik ve radyolojik incelemeler yapılarak tanı konulabilir.

Tedavi

Tedavi öncelikle altta yatan nedenin saptanarak düzeltilmesi ile başlar. Dolayısıyla da bu hususta her hasta için yaklaşım farklılık gösterebilir.

Bulantı-kusma yakınması olan hastalar sıvı alımını ihmal etmemeli. Bununla beraber sıvı alımı tek seferde aşırı olmamalıdır.

Süt ve süt içeren ürünlerden sakınılmalıdır. Hasta kendini iyi hissetmeye başladığında bu ürünlere yavaş-yavaş yeniden başlayabilir.

Bulantı ve kusma bir yandan dehidratasyon (susuzluk) yol açarken, öte yandan bu durum hastanın mevcut bulantı-kusmasının daha da artmasına neden olur. Bu nedenle de kusmanın genel nedenlerini düzeltmenin yanı sıra eksik sıvı durumunun da düzeltilmesi gerekir. Bu amaçla tek seferde fazla su alınması değil ama azar azar su alınmalıdır.

Kusmayı önleyici ilaçlar (antiemetik) semptomatik rahatlama sağlamak için kullanılabilir. En sık kullanılan antiemetik ilaçlar:

- promethazine (Phenergan),
- prochlorperazine (Compazine),
- droperidol (Inapsine)
- metoclopramide (Metpamid)
- ondansetron (Zofran)